

əleyini, qırmızı köynəyini yenidən geyinəcəkdir.

Şuşanın dağlarının dumanı da ərşə çəkilmişdi. Çünki Şuşa gözəl görünmək istəyəndə dumanını endirirdi. 30 ilə yaxın idi ki, bu çən, bu dumanı da bağrına çəkib gizlətməmişdi Şuşa. Göstərmirdi düşməne. Hüsnünün bütün gözəllikləri kimi, duman-çənini də gizlətməmişdi.

Şuşanın möcüzəli dumanı

Hərbçilərimiz danışdırlar ki, biz Şuşaya yaxınlaşarkən düşmən artıq bu gözəl məkənin əlindən getdiyi üçün vəhşiyyə çevrilmişdi. Bütün variantlardan istifadə edib Şuşanı əldən verməməyə çalışırdılar. Hərbçilərimiz Şuşaya girəndə qəfildən onlar olan əraziyə duman çöküb. Bu, sanki bir möcüzə olub. Və bu duman onlara son əməliyyatı uğurla həyata keçirməyə şərait yaradıb. Artıq duman çəkildə Azərbaycanın üçrəngli bayrağı Şuşada dalğalanırmış.

Bəli, bir vaxtlar Şuşanın dumanını da qısqanıb bu dumanı başqa səmtə yozanlar, Şuşanın dumanlı dağları ilə bağlı yazılan mahnının sözlərini dəyişdirməyə belə çalışanlar bu dumanın təbii duman, heç kimin istəyi olmadan yaranan duman olduğunu dərk etməmişlər bəlkə də. Bəlkə də çox yaxşı dərk etmişlər. Lakin duman sözü onları yaman qorxudubmuş, bu səbəbdən də ondan bəhs edilməsini istəməmişlər. Çünki onlara görə bu duman başqa dumanların mənasını təzahür etdirmiş özündə.

Lakin duman Şuşanın gözəlliyinin örpəyidir, onun yaşmağıdır. Hüsnünü lazım olan anlarda yadlardan gizlətməsi üçün ən gözəl vasitəsidir əlində. Bu duman sən demə həm də bir mübarizə imiş. İkinci Vətən Müharibəsində hərbçilərimizin əməliyyatına yardım edən mübariz duman. Dumanın bir anda gəlməsini haqqın dərgahından haqq tərəfində olanlara göndərilən bir kömək kimi də dəyərləndirmək olar. Çünki o, bir anın içində gəlmiş, çökmüş və əməliyyat başa çatandan sonra çəkilib getmişdir ki, Azərbaycan bayrağı görünsün, Şuşanın azadlığı elan olunsun.

Onlar danışdırlar ki, ən böyük arzuları həm də Şuşada azan vermək imiş. Bu da bir təsadüf olub ki, Şuşanın azad olunması günorta saatlarına təsadüf edib. Şuşa ordumuzun əlində olanda günorta namazı vaxtı olub və onlar bu namazın azanını verməyə nail olublar.

Ardı Səh. 12

Nədənsə Şuşanın adı gələndə adamın damarlarında qanı coşur, desəm, hamının bu fikirdə olduğunu söyləyəcəyinə əminəm. Hələ Şuşadan söhbət düşəndə isə, necə deyərlər, əlində yağın daşsa belə, ta durub gedə bilmirsən, həmin söhbəti sevə-sevə sonadək dinləyirsən. Elə ötən həftənin bazar günü televizorun idarəetmə pultu ilə kanalları gəzərkən ölkəmizin televiziya kanallarından birində-atv kanalında Şuşa ilə bağlı bir verilişin yayımlandığını gördüm və ta o kanaldan ayrılıla bilmədim. Şuşa fəthləri-hərbçilərimiz Şuşanı necə azad etmələrindən danışdırlar. Söhbətlər o qədər maraqlı idi ki, mənə elə gəlirdi ki, nəfəs almada dinləyirəm. Televizor otağın pəncərəsinə yaxın yerdə yerləşdiyindən qalxıb pəncərəni də bağladım ki, bayırdan gələn səs bu gözəl söhbətin rayihəsini qaçırar birdən.

Onlar Şuşadan danışdırlar, Şuşanı düşmənin caynaqlarından necə azad etdiklərindən, Şuşa yolunda çəkilən cəfalardan, Şuşa uğrunda döyüşən qəhrəmanlardan, Şuşa fəthlərindən, Şuşa şəhidlərindən, Şuşa möcüzələrindən danışdırlar...

Onlar Şuşadan danışdırlar...

JURNALİSTİN QEYDLƏRİ

Şuşa qüruru

Hərbçilərimiz Şuşanın azad olunmasından danışarkən yaşadıkları qürur hissini tez-tez vurğulayırdılar. Niyə də vurğulamasınlar ki? Axı Şuşa Azərbaycanın göz bəbəyidir. Şuşa Qarabağın tacidir. Şuşasız Qarabağı təsəvvür etməmi olar? Bu ulu Yaradanın xalqımıza bəxş etdiyi gözəlliklər diyarı, sözün həqiqi mənasında, bir möcüzədir. Təbiətin bütün gözəlliklərinin cəmləşdiyi bir məkandır. Dumanı çiskininə qarışan, dağlarla qoyun-qoyuna olan Şuşa Azərbaycanın ən dilbər guşələrindən biridir. Dağları, şiş qayaları ilə yaşıl, allı-güllü çəmənleri sanki igid oğullarla nazlı qızlarımızın təcəssümüdür. Xarıbülbulü kimi. Bülbulle gülün sevdasından yaranan xarıbülbulü kimi. Şuşanın rəmzi olan, ancaq Şuşada yetişən, bitən, bənzəri olmayan xarıbülbulü kimi. Onlar Şuşaya yaxınlaşdıqca onun təbiətinə vurğunluqlarından danışdırlar. Axı Şuşanı görməmişdi-

lər. Onların ata-babaları Birinci Vətən Müharibəsində Şuşa uğrunda döyüşəndə, lakin o dövrkü bədnam rəhbərlərin bütün Qarabağ kimi, Şuşanı da düşməne satmaları səbəbindən onu azad edə bilməyəndə bu fəthlər uşaq, yeniyetmə idilər. Onlar Şuşa haqqında o döyüşlərdən sağ-salamat qayıda bilən atalarından eşitmişdilər. Bir də Şuşa haqqında kitablardan oxumuş, Şuşanı yalnız televiziya kanallarından görə bilməmişdilər.

Onlar Şuşanı ilk dəfə onu azad edərkən görürdülər. Onlar bu möcüzəli təbiət, bu füsunkarlıq qarşısında heyran qaldıqlarını bildirirdilər. Hələ Şuşa azad olunanda payız idi, gör onun baharı necə olur... Lakin Şuşa 30 ilə yaxın idi ki, baharı özünə yaxın buraxmırdı. O payızla, qışla sirdaş, yoldaş olmuşdu. Şuşa özünə söz vermişdi ki, doğması gələndə bahara qoynunu açacaq. Övladları, oğulları gələndə, onu düşməndən geri alanda qara yaylığını başından açıb, xarıbülbulüllü kələğayısını salacaq başına. Əynindən qara libasını çıxarıb yaşıl

Əvvəl Səh. 11

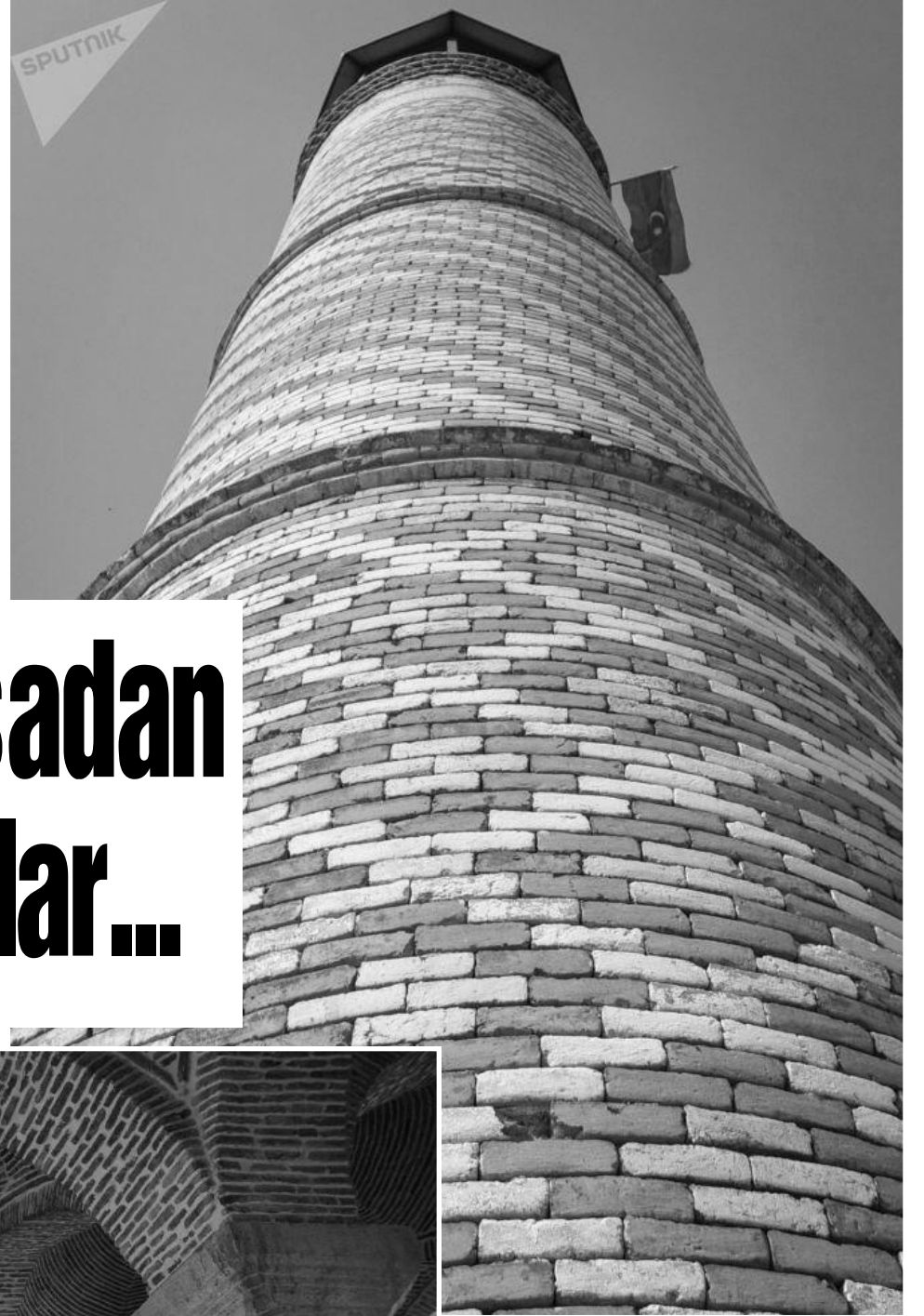
Bir-birindən maraqlı söhbətlər, necə deyirlər, elə bil adamı televizor qarşısına kilidləyirdi. Həqiqətən də Şuşa əməliyyatı çox böyük, çətin, lakin bir o qədər də şərəfli bir əməliyyat olub. Əlbəyaxa döyüşlərdən, yoldaşlarının şəhid olmasından, yarlılara göstərilən yardımlardan danışan hərbiçilərimiz bu söhbətləri bəzən gözləri yaşla dolmuş halda, bəzən nəfəslərinin boğazlarında duyulən vəziyyətdə, bəzən isə tez-tez köks ötürməklə danışırıdılar. Danışılardan gün kimi aydın olurdu ki, Şuşa əməliyyatı dünya tarixində baş verən azsayılı hadisələrdəndir.

Şuşa əməliyyatı hərbiçilərimizin adını tariximizin şanlı səhifələrinə yazdı. Onların qəhrəmanlığı qarşısında ermənilərin qorxaqlığı, dabanlarına tüpürüb qaçmaları Azərbaycan igidlərinin gücü ilə yanaşı, onların ötən illər ərzində yetişdirilməsi, hərbin sirlərinə yaxından bələd olmalarının da göstəricisi idi. Ölkəmizdə gənclərin vətənpərvər ruhda böyüdülməsi, onların idmanın müxtəlif növlərinə cəlb edilməsi, hərbi sahəsinin inkişafına ayrılan vəsait, hərbiçilərimizin təhsilinə göstərilən qayğı, onların xüsusi kurslarda təlimlər keçməsi Şuşa əməliyyatında özünü açıq şəkildə göstərdi. Bu barədə ölkəmizin başçısı deyir: "Şuşa qalasına dırmaşmaq, təkəcə Daşaltıdan Şuşaya piyada getmək, necə deyirlər, böyük sınaqdır. Amma sənənin üzərinə avtomatlardan, pulemyotlardan, tanklardan atəş yağdırılırsa, mənəvi və fiziki ruh yüksəkliyi lazımdır. Bu, mənəvi və fiziki ruhun birliyidir. Bəs əgər bizim gənclər hazırlıqsız olsaydı, əgər onlar fiziki cəhətdən zəif olsaydı, bacarardılarmı? Bacarmazdılar. Ona görə idman bu deməkdir. Dinc həyatda da hökmən lazımdır, hökmən".

Həqiqətən də çox maraqla danışırıdılar onlar Şuşadan. Bir anlığa düşünəndə ki, bu barədə bir film çəkilib, bu filmə insanlar baxır, hərbiçilərimizin hünəri, vətənpərvərliyi ilə böyük-küçüklü hər kəs tanış olur, bunu çox arzu etdim. Onların söhbəti əsasında gözəl ssenarilər yazıla, filmlər çəkilə bilər.

Hərbiçilərimizin söhbətində Şuşanın necə böyük əziyyətlə, zəhmətlə xalqımıza yenidən bəxş edildiyi ehtiva olunurdu. Həqiqətən Şuşa-coğrafi mövqeyinə görə xüsusilə təşkil edən bu təbiət gözəli alınmaz qaladır. 1990-cı illərdə düşmən onu ala bilməzdi, əgər o, satılmasaydı. 2020-ci ildə isə onu düşməndən almaq da asan məsələ deyildi. Çünki onlar 30 ildə Şuşanın bütün coğrafiyasını yaxından öyrənmiş, onu necə müdafiə etməyin, əldə saxlamağın sirlərini mənimsəmişdilər. Lakin ordumuzun böyük bacarığı qarşısında görünür ki, düşmən dərsini yaxşı öyrənməyibmiş.

Şuşa 2020-ci ildə xalqımıza Ali Baş Komandanımızın və ordumuzun yenidən bəxş

Onlar Şuşadan danışırıdılar...

Bəli, ötən illərdə ölkəmizdə yetişdirilən gənclərin tərbiyəsində vətənpərvərliyin xüsusi xətt təşkil etməsini, onlara torpaq, Vətən sevgisinin yeterincə aşılmasının nəticəsini Vətən müharibəsində bütün dünya gördü. Gördü ki, Vətəni, torpağı canından əziz tutan gənclər necə böyük fədakarlıqla Ali Baş Komandanın əmrini yerinə yetirib, namus və şərəfimiz olan torpaqları düşməndən azad etdilər.

Şuşa hədiyyəsi

Hərbiçilərimizin böyük coşqu, həyəcan, məhəbbət, hünər və cəsarət dolu söhbətləri bir anda Şuşanı gətirdi gözlərim önünə. Onların söhbətində Şuşanın gözəl təbiəti, uca dağların sinəsinə pərçimlənmiş hüsnü, gözəlliyi, əyilməzliyi o qədər heyratəmiz ifadə olunurdu ki, adam özünü sanki bir filmə baxır kimi təsəvvür edirdi.

etdiyi ərməğan oldu. Yeni bir xalq üçün bundan böyük hədiyyə ola bilməzdi. 30 il Şuşasız qalan, qaçqın, köçkün, didərgin statusu ilə ölkəmizin müxtəlif ərazilərində məskunlaşan, Birinci Vətən Müharibəsindən sonra - köçkünlüyün ilk illərində olmanın əzab-əziyyəti ilə qarşılaşan, torpaq həsrəti, yurd hicranı yaşayan şuşalılar üçün bundan böyük hədiyyə ola bilməzdi. Uzun illər yurd həsrətindən alışıb-yanan ata-analarını elə bu səbəblə itirən insanlar üçün Şuşa yenidən dünyaya gəlmiş, yaranmış bir şəhər oldu. Çünki onların əzizlərinin ruhu şad oldu. Həm şəhərdən silah gücünə çıxarılarəkən qəbiristanlıqlarda uyuyan, həm də köçkünlükdə dünyasını dəyişənlərin hər birinin ruhu şad oldu.

Şuşa sevinci

Hərbiçilərimiz Ali Baş Komandanımızın Şuşanın azadlığı ilə bağlı xalqa müraciətinin

qürurunu necə yaşadıklarından da danışırıdılar.

8 noyabr 2020-ci il. Qarabağın döyünən ürəyi Şuşanın azadlıq müjdesini xalqına çatdıran Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev: Mən bu gün, eyni zamanda, ulu öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdim, onun ruhu qarşısında baş əydim. Ürəyimdə dedim, xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük Qələbədir! Şəhidlərimizin, Ulu Öndərin ruhu şadır bu gün! Gözün aydın olsun, Azərbaycan! Gözünüz aydın olsun, dünya azərbaycanlıları! Mən bu günlərdə dünya azərbaycanlılarından və Azərbaycanda yaşayan insanlardan minlərlə məktub alıram. Hər gün minlərlə məktub. Sadəcə olaraq, heylsilənirəm ki, bütün bu məktubları oxuya bilmərəm. Sadəcə olaraq, vaxt çatmır. Nə qədər gözəl sözlər, nə qədər böyük dəstək göstərilir. Bu gün biz bir daha bütün dünyaya sübut edirik ki, biz böyük xalqıq, biz

məğrur xalqıq! Biz yenilməz xalqıq! Biz döyüş meydanında düşməne yerini göstəririk!

Bəli, həm hərbiçilərimiz, həm də hər birimiz üçün qürur, böyük sevincdir ki, 28 il əvvəlki 8-in üzərindən 28 il sonrakı 8 xətt çəkdi. Şuşa əbədiyyən Azərbaycana-öz doğma anasına qaytarıldı. Artıq qovuşub iki doğma. Onlar indi Azərbaycan bayrağını çiynlərinə salıb Şuşanın ən uca zirvəsində oturub bir-biri ilə ötənlərdən söhbət edir, biçib-tikəcəkləri yeni qırmızı köynəklərdən, yaşıl eteklərdən, mavi kəlağaylardan danışirlar.

Şuşanın azadlığından sonra Cıdır düzündə "Xaribülül" Musiqi Festivalının keçirilməsi düşmənin bağına dağ çəkdi. Azərbaycan musiqisinin heyratəmiz səsi dağlarına-daşlarına yayıldıqca elə bil oyandı, təşnəsi olduğu bu səslə sanki özünə qayıtdı Şuşa. Azərbaycan musiqisinə göylərdə quşlar dayanıb qulaq asırdı. Axi onlar da bu səse həsrət idilər. Bu səs düşmənin qulağına yara oldu. Bu səs Cıdır düzündən düşmənin mürdar ayaqlarının izlərini sildi.

Daha sonra Molla Pənah Vaqifin muzey-məqbərə kompleksinin açılışı, "Vaqif Poeziya Günləri" nin keçirilməsi, Natəvanın bulağının bərpası, Şuşaya yol çəkilməsi, elektrik enerjisi ilə təminatının yaxılaşdırılması, Şuşanın Dünya Azərbaycanlılarının V Qurultayına ev sahibliyi etməsi və digər tədbirlərin hər biri yaxınlıqdakı düşmənin göz dağına çevrildi.

Şuşanın Azərbaycanın Mədəniyyət Paytaxtı elan edilməsi, bu ilin onun ili olması bizim qürurumuz, düşməninse ölümüdür.

Ey Qarabağın baş tacı, bundan sonra ta sən hər zaman qürurla yaşayacaqsan. Çünki bu gün dünyanın bəhs etdiyi Azərbaycanın bir yurdusan. Çünki sənəin arxanda Ali Baş Komandanımız və Milli Ordumuz dayanır. Nə qədər ki, Azərbaycan var, sənəin hər zaman uzun güləcək, Şuşa. Çünki bütün torpaqlarımız qalib ölkenin qoruması altındadır.

Mətanət MƏMMƏDOVA